

POSTANOWIENIE

Dnia 25 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek

w sprawie obwinionej sędzi Sądu Rejonowego w G. **O. B.**

po rozpoznaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej

na posiedzeniu w dniu 25 kwietnia 2024 r.

wniosku obrońcy o wyłączenie sędzi Sądu Najwyższego Marii Szczepaniec od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 72/22

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

postanowił

wniosku nie uwzględnąć

UZASADNIENIE

Obrońca obwinionej we wniosku z dnia 11 grudnia 2022 r. zażądał wyłączenia SSN Marii Szczepaniec od udziału w sprawie o sygn. akt I ZO 72/22, której przedmiotem jest wniosek o wyłączenie SSN Kamila Zaradkiewicza od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 16/22.

W ocenie obrońcy wyznaczona do rozpoznania sprawy o sygn. akt I ZO 72/22 SSN Maria Szczepaniec nie spełnia wymogów ustawowych, niezbędnych do zachowania właściwego standardu niezawisłości i bezstronności, o czym świadczy całokształt okoliczności związanych z jej powołaniem na obecnie zajmowane stanowisko sędziowskie, tj.:

1. powołanie na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego z rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej z zastosowaniem art. 9a ustawy

- z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 269 oraz z 2023 r. poz. 1615, zwanej dalej „u.k.r.s.”); w świetle wskazanych przez obrońcę orzeczeń Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, sędziowie powołani na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego w procedurze nominacyjnej z udziałem tak ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa nie dają gwarancji niezależności i bezstronności w orzekaniu;
2. powołanie na wolne stanowisko sędziowskie na mocy uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, która wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 września 2021 r., II GOK 10/18 – w części dotyczącej wniosku o powołanie na stanowisko sędziowskie Marii Szczepaniec – została uchylona;
 3. SSN Maria Szczepaniec przed powołaniem na obecnie zajmowane stanowisko sędziowskie nie zajmowała stanowiska sędziowskiego, a w konsekwencji jej kompetencje, niezależność i bezstronność nie zostały poddane weryfikacji, także we wcześniejszym okresie, przez organ uprawniony do złożenia wniosku o powołanie na stanowisko sędziego, a wobec uchylenia uchwały – nawet przez jakiegokolwiek organ uprawniony do złożenia takiego wniosku.

Obrońca wskazał również, że zajęcie przez SSN Marię Szczepaniec jako członka składu orzekającego w sprawie I ZO 72/22 stanowiska oceniającego sposób powołania i status SSN Kamila Zaradkiewicza (a więc rozpoznanie wniosku o wyłączenie tego sędziego) jest silnie skorelowane ze sposobem powołania i statusem SSN Marii Szczepaniec, a także pośrednio, może oddziaływać na postrzeganie w przyszłości jej własnego statusu. W ocenie obrońcy, w interesie prywatnym SSN Marii Szczepaniec jest zajęcie określonego, niekorzystnego dla wnioskodawcy, stanowiska w sprawie. Orzekanie w takich warunkach stanowiłoby złamanie zasady *nemo iudex in causa sua*. Okoliczność ta może tym samym wywoływać uzasadnione wątpliwości co do jej bezstronności w tej sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek nie jest zasadny, przy czym w znacznej części odwołuje się do okoliczności, których rozważenie w kontekście art. 41 § 1 k.p.k. jest niedopuszczalne.

Treść wniosku wskazuje, że wątpliwość co do bezstronności SSN Marii Szczepaniec ma wynikać w znacznej mierze z faktu, że została ona powołana na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej z zastosowaniem art. 9a u.k.r.s., a zatem – w ocenie wnioskodawcy – w procedurze wadliwej, naznaczonej naruszeniem standardów niezawisłości i bezstronności. Przedstawione przez obrońcę wątpliwości co do bezstronności SSN Marii Szczepaniec w sprawie o sygn. akt I ZO 72/22, wywiedzione zostały zatem w najistotniejszym zakresie z okoliczności, wręcz normatywnych, towarzyszących jej powołaniu na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego – i na tej kwestii skoncentrowano uzasadnienie wniosku.

Zwracając uwagę na tak zaprezentowaną argumentację wniosku o wyłączenie sędziego, przy jego ocenie należy uwzględnić aktualnie obowiązujące brzmienie ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2023 r. poz. 1093) – dalej u.SN, znowelizowanej ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2022 r. poz. 1259), na mocy której do ustawy o Sądzie Najwyższym został dodany art. 29 § 4 stanowiący wprost o tym, że okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego Sądu Najwyższego nie mogą stanowić wyłącznej podstawy do podważenia orzeczenia wydanego z udziałem tego sędziego lub kwestionowania jego niezawisłości i bezstronności. Jednocześnie, ustawodawca wspomnianą nowelizacją wprowadził tryb tzw. testu bezstronności, w którym – zgodnie z art. 29 § 5 u.SN – dopuszczalne jest badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego (lub sędziego delegowanego) wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Choć ten ostatni przepis z oczywistych względów nie mógł mieć zastosowania w niniejszej sprawie, a w więc w sytuacji, kiedy wnioskodawca chciał

zakwestionować możliwość orzekania sędziego w sprawie o wyłączenie sędziego, nie sposób go zupełnie pozostawić poza uwagą przy wykładni art. 41 § 1 k.p.k. Pojawia się bowiem pytanie, czy w ogóle w polskim prawie ustrojowym istnieją regulacje dopuszczające wyłączenie sędziego z powodów wyłącznie systemowych, związanych w istocie z przebiegiem procesu nominacyjnego, a ściślej wręcz z porządkiem prawnym, zgodnie z którym proces ten przebiegał. Odpowiedź na to pytanie, z punktu widzenia przywołanej regulacji jest negatywna, co potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego. W postanowieniu z 28 grudnia 2023 r., III CB 55/23, Sąd Najwyższy wskazał, że przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności (tak też Sąd Najwyższy w postanowieniu z 6 marca 2024 r., III CB 18/24). Z kolei w postanowieniu z 23 maja 2023 r., III PUB 1/23, Sąd Najwyższy stwierdził, że przedmiotem badania w trybie art. 29 § 5 u.SN jest dochowanie „wymogów” (standardu) niezawisłości i bezstronności w kontekście konkretnej sprawy w tym sensie, iż ewentualne deficyty niezawisłości i bezstronności mogą oddziaływać na wynik tej sprawy. Ścisły związek badania z konkretną sprawą potwierdza to, że powinno ono uwzględniać okoliczności dotyczące uprawnionego oraz charakteru sprawy. (...) przez okoliczności towarzyszące powołaniu sędziego na tle art. 29 § 5 u.SN należy rozumieć nie okoliczności o charakterze generalnym, odwołujące się do systemowych rozwiązań procesu powoływania sędziów (a zatem w istocie okoliczności dotyczące sposobu ich powołania), lecz indywidualne okoliczności powołania, odnoszące się do konkretnego sędziego objętego wnioskiem o przeprowadzenie tzw. testu niezawisłości i bezstronności.”

Jak wynika z *ratio legis* unormowań zawartych w art. 29 § 4-25 u.SN, wyrażonego *expressis verbis* w preambule do powołanej wyżej ustawy nowelizującej „(...) każdemu powołanemu przez Prezydenta RP sędziemu należy zapewnić warunki godnego wykonywania zawodu sędziego, w szczególności zapewnić skuteczne procedury nie pozwalające na nieuzasadnione prawnie

podważanie statusu sędziego przez jakikolwiek organ władzy wykonawczej, ustawodawczej, sądowniczej, a także przez jakiekolwiek osoby, instytucje, w tym innych sędziów, a tym samym dążąc do zapewnienia obywatelom poczucia bezpieczeństwa i stabilności w zakresie wydawanych przez sądy orzeczeń (...).”

Uwzględniając powyższe nie sposób uznać, że to co jest wręcz wyraźnie wykluczone przez jeden przepis prawa, z uzasadnionych powodów mających szeroki, bo ustrojowy charakter, będzie dopuszczalne z punktu widzenia innego przepisu prawa, w tym wypadku art. 41 § 1 k.p.k., mającego przecież charakter procesowy, a więc, że ten ostatni przepis będzie w istocie mógł stanowić podstawę abstrakcyjnego wyłączenia sędziego z powodów w istocie ustrojowych, gdyż dotyczących otoczenia prawnego, w jakim dany sędzia został powołany na stanowisko.

W art. 41 § 1 k.p.k. – przepisie, na który powołał się obrońca – zawarto ogólną podstawę wyłączenia sędziego (*iudex suspectus*), którą co do zasady może być okoliczność mogąca wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Nie ulega jednak wątpliwości, że zarówno instytucja tzw. testu bezstronności przewidziana w przepisach ustawy o Sądzie Najwyższym (z powodów, o których była już mowa), jak też mechanizm wyłączenia sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k., służą sądowej kontroli bezstronności sędziego, który ma brać udział w rozpoznawaniu konkretnej, określonej sprawy, a nie wyłączeniu z rozpoznawania spraw w ogóle, a taki sens ma złożony przez obrońcę wniosek. Instytucje te różnią się natomiast zakresem przedmiotowym, który w przypadku pierwszej z nich jest węższy. Ustawa o Sądzie Najwyższym w sposób szczególny reguluje badanie kwestii bezstronności sędziego w kontekście okoliczności towarzyszących powołaniu sędziego oraz jego postępowania po powołaniu, a zatem w tym zakresie w stosunku do art. 41 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis*, wyłączając tym samym możliwość badania określonych w niej przesłanek w ogólnej procedurze. Z drugiej strony, wyłączenie zawarte w art. 29 § 4 u.SN ma oddziaływanie generalne, co wynika z jego ustrojowego charakteru. Przedstawione stanowisko implikuje stwierdzenie, że w trybie art. 41 § 1 k.p.k. nie można oceniać zagadnienia bezstronności sędziego w aspekcie okoliczności towarzyszących jego powołaniu, co w konsekwencji przesądza o niezasadności wniosku złożonego na

podstawie tego przepisu, w sytuacji gdy wniosek ten oparty jest jedynie na tych okolicznościach.

Należy też zaznaczyć, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 marca 2020 r., P 22/19, stwierdził, że art. 41 § 1 w zw. z art. 42 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w skład której wchodzi sędziowie wybrani na podstawie art. 9a ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, jest niezgodny z art. 179 w zw. z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP.

Skoro więc wniosek o wyłączenie SSN Marii Szczepaniec złożony w trybie art. 41 § 1 k.p.k. został oparty wyłącznie na okolicznościach odnoszących się do jej powołania na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego z rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym z zastosowaniem art. 9a ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, to w tym zakresie należało uznać, że wniosek ten jest niedopuszczalny z mocy ustawy.

Ustosunkowując się do dalszych argumentów podniesionych we wniosku o wyłączenie, należy także odnieść się do powołanej przez wnioskodawcę uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. Należy przypomnieć, że z Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, (opublikowanym w M. P. z 2020 r. poz. 376), stwierdził, że uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. (sygn. akt BSA I 4110 1/20, OSNKW nr 2/2020, poz. 7) jest niezgodna z art. 179, art. 144 ust. 3 pkt 17, art. 183 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 8 ust. 1, art. 7 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 2 i art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30, z późn. zm.) oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, z późn. zm.).

Skutkiem wejścia w życie powołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest utrata mocy obowiązującej aktu, którego niezgodność z normami prawnymi wyższego rzędu została stwierdzona w tym orzeczeniu (por. art.

190 ust. 3 Konstytucji). Konstytucja RP nie przewiduje możliwości weryfikacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i jakiegokolwiek trybu ich kontroli przez sądy, także przez Sąd Najwyższy, co wynika z jej art.190 ust. 1.

Powołany przez wnioskodawcę wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (sprawa Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19) odnosi skutek w sprawie, na tle której został wydany. Należy przypomnieć, że orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka nie mają charakteru źródeł prawa powszechnie obowiązującego, których zamknięty katalog został sformułowany w art. 87 Konstytucji. Jakkolwiek rozważania prawne zawarte w takich judykatach mogą oddziaływać na orzecznictwo sądów krajowych w sposób pośredni, tzn. mocą argumentacji prawnej w nich zawartej, to jednak nie mają one wiążącego charakteru dla Sądu Najwyższego przy rozstrzyganiu niniejszej sprawy.

Same wątpliwości co do zgodności niektórych elementów procedury powołania sędziego z Konstytucją i wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi, mogą zostać rozwiane w przewidzianej specjalnie w tym celu procedurze pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego, który będzie ostatecznie rozstrzygał w kwestii ewentualnej niezgodności obowiązujących przepisów z Konstytucją (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99 oraz z dnia 4 grudnia 2001 r., SK 18/00). Natomiast wszelkie inne nieprawidłowości w konkretnej, co należy podkreślić, procedurze powołania konkretnego sędziego Sądu Najwyższego (a także sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sądu administracyjnego, sądu powszechnego lub wojskowego) uprawniają strony lub uczestników postępowania w sprawie z jego udziałem, do podważenia jego bezstronności i niezawisłości, aktualnie jedynie w trybie ustawowej procedury przewidzianej, w przypadku sędziego Sądu Najwyższego, w art. 29 § 5-25 u.SN, przy czym nie mogą one mieć za podstawę jedynie podważanie przepisów kształtujących porządek prawny, zaś sama ta procedura ma zastosowanie w postępowaniach, do których nie należy postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego.

Z kolei zarzut dotyczący powołania na wolne stanowisko sędziowskie na mocy uchwały Krajowej Rady Sądownictwa, która wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 września 2021 r., II GOK 10/18 – w części dotyczącej

wniosku o powołanie na stanowisko sędziowskie Marii Szczepaniec – została uchylona, jest w okolicznościach niniejszej sprawy prawie irrelevantny. Potencjalne uchybienia w procedurze nominacyjnej, których zaistnienie należy ocenić jako co najmniej dyskusyjne, dotyczą działań podejmowanych przez organy władzy publicznej, na działalność których SSN Maria Szczepaniec nie miała wpływu, pozostając – jako osoba kandydująca na wolne stanowisko sędziowskie – poza ich strukturą organizacyjną. Należy w tym miejscu podkreślić, że istotą aktu powołania na stanowisko sędziego jest nadanie danej osobie prawa do wykonywania określonego zakresu władzy sędziowskiej. Sędzia z chwilą powołania i objęcia urzędu staje się sędzią pełnoprawnym, o niepodważalnym statusie, co zostało potwierdzone szeregiem orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i najwyższych organów władzy sądowniczej, w tym np. postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 listopada 2019 r., sygn. akt I OZ 550/19 (również postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 grudnia 2017 r., sygn. akt I OSK 857/17; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 29 grudnia 2016 r., sygn. akt II SA/Wa 1652/16; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2009 r., sygn. akt III KRS 9/08; a także wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 24 października 2017 r., sygn. akt K 3/17; 11 września 2017 r., sygn. akt K 10/17; 5 czerwca 2012 r., sygn. akt K 18/09 oraz postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2008 r., sygn. akt Kpt 1/08). Tytułem przykładu należy przywołać wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 listopada 2021 r. (sygn. akt III FSK 3626/21), w którym stwierdzono jednoznacznie: „Sędzia sądu administracyjnego bądź asesor sądowy w wojewódzkim sądzie administracyjnym, powołany do sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jest sędzią Rzeczypospolitej Polskiej i sędzią europejskim w rozumieniu art. 2 i art. 19 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.) oraz art. 6 ust. 1-3 TUE w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych (Dz. Urz. UE C 303 z 14 grudnia 2007 r., s. 1), a także art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), także wówczas, gdy procedura poprzedzająca jego powołanie mogła być dotknięta wadami”.

Chybiony w niniejszej sprawie jest również zarzut sprowadzający się do stwierdzenia, że SSN Maria Szczepaniec przed powołaniem na obecnie zajmowane stanowisko sędziowskie, nie zajmowała innego stanowiska sędziowskiego, gdyż możliwość powołania na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego osób, które wcześniej nie piastowały urzędu sędziowskiego w sądownictwie powszechnym istniał w polskim prawie ustrojowym również przed wejściem w życie obecnie obowiązujących przepisów. Ustawodawca zatem zakładał zarówno obecnie, jak i wcześniej, że istnieją równie doniosłe podstawy merytoryczne do powołania na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego aniżeli wynikające z pozostawania przez określony czas w strukturze sądownictwa powszechnego.

Chybione są również wywody dotyczące braku uprawnień SSN Marii Szczepaniec do rozpoznawania wniosku o wyłączenie innego sędziego powołanego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w tym samym trybie (co daniem obrońcy naruszałoby zasady *nemo iudex in causa sua*). Sytuacja poszczególnych sędziów rozumiana jako konkretne okoliczności towarzyszące procesowi nominacji oraz wpływ tych okoliczności na niezawisłość sędziego w danej sprawie – jest w każdym indywidualnym przypadku różna, zatem sam fakt otrzymania nominacji po wniosku Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym z zastosowaniem art. 9a ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa nie powoduje orzekania w takiej samej jak własna sytuacji faktycznej. Jedynie na marginesie należy zaznaczyć, że zgodnie z przyjętym orzecznictwem za orzekanie we własnej sprawie nie jest uznawane rozpatrywanie tzw. sprawy frankowej przez sędziego posiadającego kredyt we frankach szwajcarskich (o ile nie zachodzi tożsamość umowy, jaka wiąże z tym samym bankiem stronę postępowania i sędziego) czy też rozpatrywanie przez sądy powszechne spraw dotyczących wynagrodzeń sędziów, które przecież dotyczą wszystkich sędziów.

Należy przy tym odnotować, że skutecznej podstawy wyłączenia sędziego w trybie art. 41 § 1 k.p.k. można doszukiwać się jedynie w okolicznościach natury faktycznej, gdyż tylko one mogą prowadzić do wniosku, że powstaną uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego, a więc uzasadnione wątpliwości, że dana sprawa zostanie rozstrzygnięta w sposób stronniczy, a więc z nieuzasadnioną

korzyścią procesową dla którejkolwiek ze stron. Wnioskodawca nie wykazał natomiast, by do takich wątpliwości prowadziła okoliczność, która ma charakter wyłącznie prawny, a wręcz ustrojowy. Można przy tym wskazać, że uznanie jakiegokolwiek okoliczności o charakterze prawnym za okoliczność o charakterze przewidzianym w art. 41 § 1 k.p.k. może w konsekwencji prowadzić do powołania takiej okoliczności, której, uwzględniając stanowisko wnioskodawcy, nie będzie w stanie rozstrzygnąć żaden sąd, gdyż będzie dotyczyła każdego sędziego. Z tego powodu ten kierunek wykładni, który dopuszcza skuteczne stosowanie art. 41 § 1 k.p.k. z powodów ustrojowych nie może być zaakceptowany, gdyż w rezultacie prowadzi do wniosków nie do zaakceptowania z punktu widzenia realizacji zadań wymiaru sprawiedliwości, a tym samym funkcjonowania państwa prawa.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

[M. T.]

[ms]